

1267(1851) CİZYE NİZÂM-NÂMESİ

ZAFER GÖLEN*

Cizye “kâfi gelmek, karşılığını vermek, ödemek” manasındaki cezâ masterından türemiş bir isimdir. İslâm literatüründen tebaadan olan gayri müslimlerin ödedikleri vergiye verilen addır. Kelime hem Kuran-ı Kerim’de hem de hadislerde terim anlamında geçmektedir¹.

Verginin kaynağı hakkında ileri sürülen iddialar çeşitlidir. Yunan, Roma ve Sasaniler dönemlerinde de bu verginin toplandığı iddia edilmiştir. İslâmiyetten sonra şer’î bir mahiyet alan cizye, gayri müslim erkeklerden askerlik görevinin karşılığı olarak toplamıştır. Ancak İslâm uleması arasında cizyenin bütün gayri müslimleri kapsadığı konusunda bir görüş birliği sağlanamamıştır. Örneğin Süleyman Südi cizye mükelleflerinin ehl-i kitap olması gerektiğini, putperest ve mecusilerden cizye alınmasının caiz olmadığını savunmuştur². İslâm’da cizye uygulamasının başlangıcı, Hazreti Muhammet’in yaşadığı döneme kadar götürülmektedir. Hicri 10 tarihinde Nacran Hıristiyanları Hazreti Muhammet’e bir elçi göndererek, anlaşma yapma isteklerini iletmişlerdir. Peygamber elçiden Müslümanlığı kabul etmelerini ya da kendi dinlerini muhafaza etme karşılığında senede 2000 elbise, 30 zırh, 30 at, 30 deve ve bir miktar para ödemeyi kabul etmelerini istemiştir. Hıristiyanlar ikinci seçeneği kabul ederek dinlerinde kalmayı tercih etmişlerdir. Dinlerini koruma karşılığı olarak belli bir vergi ödemeyi kabul etme, İslâm devletlerinde cizyenin başlangıcını oluşturmuştur. Bununla birlikte verginin şekil ve miktarı ikinci halife Hazreti Ömer tarafından belirlenmiştir. Bu dönemde cizye uygulamalarının oldukça aşağılayıcı bir tarzda yapılarak, gayri müslim halkı Müslümanlığa geçişe zorlamak için araç olarak kullanıldığı ileri sürülmüştür³. Hazreti Ömer zamanında sistemleştirilen cizye, yalnız fethedilen topraklardaki gayri müslim halkın erkeklerinden toplanmıştır. Vergi alınmaya başlama yaşı ise 15 olarak belirlenmiştir. Cizye kişinin iktisadi durumuna göre 3 sınıfa ayrılmıştır. 1. sınıf zenginlerden 4 dinar veya 48 dirhem gümüş, 2. sınıf orta hallilerden 2 dinar veya 24 dirhem gümüş, 3. sınıf fakirlerden 1 dinar veya 12 dirhem cizye alınmasına karar verilmiştir⁴.

Osmanlı Devleti’nde XVI. yüzyıla kadar cizyeyi ifade etmek için genellikle haraç kelimesi kullanılmış, daha sonra cizye veya cizye-i şer’î kullanımı yaygınlaşmıştır. Hazreti Ömer döne-

* Yrd. Doç. Dr., SDÜ Burdur Eğitim Fakültesi, Tarih Bölümü öğretim üyesi.

¹ Mehmet Erkal, “Cizye”, *İslâm Ansiklopedisi(TDV)*, C.VIII, İstanbul 1993, s.42.

² Süleyman Südi, *Osmanlı Vergi Düzeni (Defter-i Muktesid)*, Yayına Hazırlayan Mehmet Ali Ünal, Isparta 1996, s.43; Hazreti Ömer ve Ali Mecusilerden Hazreti Osman Berberilerden cizye vergisi tahsil etmişlerdir. Bakınız, Erkal, *a.g.m.*, s.42.

³ Boris Christoff Nedkoff, “Osmanlı İmparatorluğunda Cizye (Baş Vergisi)”, *Belleten*, Çeviren Şinasi Altundağ, C.VIII, S.32, Ankara 1944, s.602-605; 612-615; H. Becker, “Cizye”, *İ.A.(MEB)*, C.III, İstanbul 1988, s.200.

⁴ Nedkoff, *a.g.m.*, s.607-608; Becker, *a.g.m.*, s.200; Cizyenin tahsilatının tarihi gelişimi ve İslâm Devletleri’nde toplanan cizye miktarları için bakınız, Erkal, *a.g.m.*, s.42-45.

mindeki vergi oranları Osmanlı Devlet yetkilileri tarafından da kabul edilmiştir⁵. Verginin nakit karşılığı her zaman aynı olmasa da âlâ, evsât ve ednâ olarak üç kısma ayrılarak tahsil edilmesi kuralına sonuna kadar uyulmuştur. Osmanlı Devleti'nde 15-75 yaş erkekler cizye vermekle mükellef sayılmışlardır. Yaşlılar, dilenciler, papazlar⁶, akıl sağlığı yerinde olmayanlar ve sakatlar cizyeden muaf tutulmuşlardır. Cizye devletin en önemli gelir kaynaklarından birini oluşturmuştur. Örneğin, H. 894/1488-89 yılında 30.71 milyon akçe cizye gelirlerinden elde edilmiştir⁷. 1528'de 9.650.000 düka altın olan devlet gelirlerinin 750.000 dukası cizye gelirlerinden sağlanmıştır⁸. Devletin düzenli gelirleri arasında yer alan cizye miktarı akçenin içindeki gümüş oranına bağlı olarak sabit bir özellik göstermemiştir. Özellikle mali buhran dönemlerinde zam yapılan vergi gruplarının başında cizye gelmiştir⁹. Kanunî döneminde 60-75 akçe arasında değişen vergi miktarı IV. Murad döneminde 333 akçeye kadar yükselmiştir.

Köprülü Mustafa Paşa 1691'de yaptığı bir düzenleme ile cizye oranlarını âlâ, evsât ve ednâ olmak üzere halkın gelir durumuna göre üç guruba ayırarak standart hale getirmiştir. Birinci gurupta olanlar 48, ikinci gurupta olanlar 24 ve üçüncü gurupta olanlar ise 12 dirhem cizye vermekle yükümlü tutulmuşlardır. Mustafa Paşa'nın cizye reformu başarılı olmuş hazineye yılda 240 milyon akçe ek gelir sağlanmıştır¹⁰. Cizye her hicri yıl başlangıcında yani Muharrem ayında cizyedârlar aracılığıyla toplanmıştır¹¹. Fakat devletin savaş zamanlarında ve maliyenin bunalımda olduğu dönemlerde daha erken toplandığı da olmuştur¹². Cizye maktu ve ale'r-ruûs olmak üzere iki usulde toplamıştır. Maktu cizye uygulamasında bölgesel bir tahsilat söz konusuydu. Ale'r-ruûs uygulamasında ise cizye baş vergisi şeklinde tahsil edilmiştir¹³. Ancak Fatih veya Kanunî'nin saltanatından itibaren bazı istisnalar dışında iltizama verilmeye başlanmıştır. Kısa vadeli iltizamlarla toplanmasındaki sakıncalar dolayısıyla II. Mustafa saltanatında mâlikâne usûlüne geçilmiştir. Mâlikâne usûlünde de istenilen sonuç alınamaması üzerine III. Ahmet döneminde tekrar eski siteme dönülmüştür¹⁴. Cizye gelirlerinin tahsili II. Mahmud döneminde yeniden düzenlenmiştir. Düzenlemeye göre cizye ile beraber tahsil edilen mübaşiriye, tahsildariye, kefilleme, kolcu hakkı, küşadiye ve ikramiye adı altında alınan vergi benzeri uygulamalara son verilmiştir. Tahsildârların masraflarına karşılık ödenecek paylar asıl cizye bedelinin 1/25'i kadar olması gerekirken bu sürekli ihlâl edilmiştir¹⁵.

⁵ Süleyman Südi, *a.g.e.*, s.42-43; Halil İnalçık, *Osmanlı İmparatorluğu'nun Ekonomik ve Sosyal Tarihi 1300-1600*, Çeviren Halil Berktaş, C.I, İstanbul 2000, s.107.

⁶ Din adamları cizyeden muaf tutulmuşlardı ama onlardan da cizye-i marhasiye adı altında bir vergi toplanmıştır. (Marhasa Ermeni ve Süryani din adamlarına verilen addır.) Örneğin Harput'ta 1518 tarihinde 5.500 akçe marhasiye cizyesi toplanmıştır. Mehmet Ali Ünal, *XVI. Yüzyılda Harput Sancağı (1518-1566)*, Ankara 1989, s.133-134; aynı vergi Çemişgezek Sancağı'nda aynı tarihte 11.000 akçe civarındadır. Mehmet Ali Ünal, *XVI. Yüzyılda Çemişgezek Sancağı*, Ankara 1999, s.121; 1691 reformundan sonra bütün din görevlileri cizye mükellefi sayılmışlardır. Bakanız, Halil İnalçık, "Cizye", *İslâm Ansiklopedisi (TDV)*, C.VIII, İstanbul 1993, s.46.

⁷ İnalçık, *Osmanlı İmparatorluğu'nun Ekonomik ve Sosyal Tarihi*, s.105.

⁸ Halil İnalçık, *The Ottoman Empire The Classical Age 1300-1600*, London 1998, s.116.

⁹ İnalçık, *The Ottoman Empire*, s.49-50.

¹⁰ Mustafa Nuri Paşa, *Netayic ül-Vukuat*, Sadeleşüren Neşet Çağatay, C.III-IV, Ankara 1992, s.132-133; Ahmet Tabakoğlu, *Gerileme Dönemine Girerken Osmanlı Maliyesi*, İstanbul 1985, s.137-139; Tabakoğlu, *Türk İktisat Tarihi*, İstanbul 1994, s.180; Mehmet Ali Ünal, *Osmanlı Müesseseleri Tarihi*, Isparta 1997, s.153; Ziya Karamursal, *Osmanlı Mâli Tarihi Hakkında Tetkikler*, Ankara 1989, s.44, 171.

¹¹ Mustafa Nuri Paşa, *a.g.e.*, s.133; Nedkoff, *a.g.m.*, s.623; Tabakoğlu, *Osmanlı Maliyesi*, s.143.

¹² M. Zeki Pakalın, *Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü*, C.I, İstanbul 1983, s.301; Tabakoğlu, *Osmanlı Maliyesi*, s.142-143.

¹³ Karamursal, *a.g.e.*, s. 171; Pakalın, *a.g.e.*, s.302; Cizye tahsilindeki uygulamalar hakkında ayrıntılı bilgi için bakınız, Nedkoff, *a.g.m.*, s.621-627.

¹⁴ Mübahat S. Kütükoğlu, "Osmanlı İktisadi Yapısı", *Osmanlı Devleti Tarihi*, Editör: Ekmeleddin İhsanoğlu, İstanbul 199, s.534.

¹⁵ Karamursal, *a.g.e.*, s. 171-172; Pakalın, *a.g.e.* s.302; İnalçık, *Osmanlı İmparatorluğu'nun Ekonomik ve Sosyal Tarihi*, s.107; Nedkoff, *a.g.m.*, s.625-626; Tabakoğlu, *a.g.e.*, s.142.

Cizye Batılı yazarların üzerinde durdukları en hassas noktayı oluşturmuştur. Osmanlı Devleti hemen hemen her dönemde cizye uygulamalarından dolayı eleştirilmiştir¹⁶. Onlar cizye vergisini gayri müslim tebaayı aşağılayan ve ikinci sınıf gösteren en önemli araç olarak nitelendirmişlerdir. İnalçık'a göre başlangıçta Osmanlı yönetimine yakın davranan Hıristiyanların Osmanlı yönetiminden uzaklaşmasının sebeplerinden birini cizye uygulamaları teşkil etmiştir¹⁷. Örneğin 1105/1693-94 ve 1703'te cizye tahsili yüzünden büyük bir ayaklanma çıkmıştır. Aynı nedenler Sakız Adası'nın Venedik tarafından işgalini de kolaylaştırmıştır¹⁸.

Tanzîmât'ın ilanından sonra ilk olarak cizye üzerinde yoğunlaşan tepkileri yumuşatmak için 17 Mart 1841 tarihinde ale'r-ruûs cizye tahsili kaldırılarak patrikhânelerin aracılığıyla an-cemâatin tahsili uygulaması getirilmiştir¹⁹. Ancak Tanzîmât'ın ertesini senesinde Mustafa Paşa'nın sadrazamlıktan azledilip yerine İzzet Paşa'nın getirilmesiyle cizyenin tahsilinde eski uygulamaya devam edilerek 1258/1842 yılı başlarında cizye ale'r-ruûs olarak toplanmıştır²⁰. 1842 düzenlemesine göre cizyenin ale'r-ruûs toplanması şu şekilde olmaktadır. Dersaadet'de oturan gayri müslimler Muharrem ayından itibaren takım takım ve mahalle mahalle Yenicami civarındaki postahâne kabul olunan yere geleceklerdi. Her sınıf reâyâ, patrikleri tarafından milletlerinin emin ve güvenilir olan ileri gelenlerinden birer adam bulundurdıkları halde, patrikhâne memurları ve esnaf kahyalarına mahalle defterlerinde kayıtlı cizyeleri ödeyeceklerdi. Yüksek cizye mükellefi Muharrem ayı içinde, orta cizye mükellefi 2 ay içinde, aşağı cizye mükellefleri de 3 ay içinde cizyelerini ödeyeceklerdi. Taşralarda ise cizye tahsili için eyalet müşiri tarafından memurlar görevlendirilecekti Belirlenecek yerlere takım takım getirilecek mükellefler o yerin piskopos, kocabaşları ve vekillerine anılan memurlar yanlarında oldukları halde cizyelerini ödeyecekler ve senet alacaklardı²¹.

Daha sonra Reşid Paşa yeniden sadarete gelince tekrar an-cemâatin tahsili yoluna gidilmiştir²². Cizyenin an-cemâatin toplanması usulünde muhassıllar bir yere vardıklarında reâyâ kocabaşlarını ve vekillerini çağırıp oraya ne miktar cizye isabet edeceğini bildirmişler, mükellefler de cizyelerini teker teker kocabaşlarına ödemişlerdir. Cemâatlerin kocabaşları ise topladıkları cizyeleri toptan hazineye gönderilmek üzere muhassıllara teslim etmişlerdir. Aynı şekilde kıp-tilerin cizyeleri muhassıllar aracılığıyla çeribaşlarından tahsil olunmuştur. Tanzîmât'ın uygulanmadığı bölgelerde vali ve müşirler aracılığıyla tahsil edilmiştir²³. Böylece cizyenin özel memurlar tarafından toplanmasına son verilmiştir. Bu yolla gayri müslim cemâatlerin başka dindeki insanlar tarafından rahatsız edilmesi önlenmiş, vergi toplamının sorumluluğu cemâat li-

¹⁶ Gayri müslimlerin ödedikleri vergilerin sonuçları hakkında ayrıntılı bilgi için bakınız, Yavuz Ercan, "Osmanlı İmparatorluğu'nda Gayrimüslimlerin Ödedikleri Vergiler ve Bu Vergilerin Doğurduğu Sosyal Sonuçlar", *Belleten*, C.LV, S.213, Ankara 1991, s.371-391.

¹⁷ İnalçık, *Osmanlı İmparatorluğu'nun Ekonomik ve Sosyal Tarihi*, s.108; İnalçık'ın klasik dönem için yaptığı tespitler XIX. yüzyıl Balkanlarında özellikle geçerlidir. Cizye tahsilatı esnasında yapılan yolsuzluklar reâyânın ayaklanması için öncelikli neden teşkil etmiştir. Bakınız, Zafer Gölen, "Sırpların 1849 Bosna İsyanı'na Etkileri", *Toplumsal Tarih*, S.50, İstanbul 1998, s.44-45.

¹⁸ Tabakoğlu, *Osmanlı Maliyesi*, s.142-143.

¹⁹ İnalçık cizyenin maktu yani cemaat aracılığıyla tahsilinin yapılmasını devletin güçsüzlüğüne ve sistemin bozulmasına bağlamıştır. İnalçık, *Cizye*, s.46.

²⁰ Abdüllatif Şener, *Tanzimat Döneminde Osmanlı Vergi Sistemi*, İstanbul 1990, s.114-115.

²¹ Şener, *a.g.e.*, s.115.

²² Pakalın, *a.g.e.*, s.302; Nedkoff, *a.g.m.*, s.630; Becker, *a.g.m.*, s.201.

²³ Örneğin Bosna Hersek'te 1849 yılında henüz Tanzîmât uygulanmadığı için cizye toplama işi eyalet valisine 16 yük 54.000 guruş ile maktuan ihale edilmiştir. Başbakanlık Osmanlı Arşivi, *İrade Dahiliye*, nr:10735, Lef:12; Eyalet valilerinin cizye toplaması kimi zaman sorunlara yol açmaktaydı. Bosna Valisi Vecihi Paşa fazla cizye evrakı kestigi gerekçesiyle Meclis-i Vâlâ'da yargılanmış ve suçlu bulunmuştur. Bakınız, Zafer Gölen, "19. Yüzyılda Bosna-Hersek'in Nüfusu", *Toplumsal Tarih*, S. 54, İstanbul 1998, s.42.

derlerine yüklenmiştir. Fakat bu arada istenmeden cemâat liderlerinin otoritesi kendiliğinden artırılmıştır. Bu otoritenin artışı ilerdeki ayaklanmaların lider kadrosunun yetişmesine zemin hazırlamıştır. Üstelik cizyenin an-cemâatin toplanmasından da istenilen yarar elde edilememiştir²⁴.

Hazine için oldukça önemli olan cizye gelirleri daima merkez tarafından toplanmış sipahi veya diğer görevlilere hizmet karşılığı bırakılmamıştır²⁵. Cizye gelirleri çoğunlukla devlet için çok önemli olan askerî konular için harcanmıştır. Tophâne, baruthâne²⁶ gibi oldukça masraflı kurumların yanında büyük sefer organizasyonlarının masraflarının karşılanmasında da cizyeden elde edilen gelirler kullanılmıştır²⁷. Böylece kurumların çalışmalarını aksatmadan devam etmesi sağlanmıştır. Aynı şekilde büyük masraf gerektiren sefer organizasyonları için gerekli olan paranın bir bölümü, bu düzenli vergi gelirleri sayesinde elde edilmiştir.

10 Mayıs 1855 tarihinde cizye kaldırılarak Hıristiyanların askere alınmasına başlanmış, fakat bu uygulamanın başarısız olması üzerine bedel-i askeri getirilerek cizye isim değiştirerek uygulanmaya devam etmiştir. II. Meşrutiyetin ilanının ardından Hıristiyanların askere alınması uygulaması başlatıldığından 7 Ağustos 1909 tarihinde cizye kesin olarak uygulamadan kaldırılmıştır²⁸.

Reşit Paşa ve onun siyasi görüşlerini benimsemiş yöneticiler tarafından cizyenin an-cemâatin toplanmasına özellikle önem verilmiştir. Aşağıda metnin verdiği belgelerde Osmanlı Devleti'nde çokça eleştirilen cizye toplama uygulamasının nasıl yapıldığı ve an-cemâatin cizye toplama usulleri açık şekilde ifade edilmiştir. Aslında bu düzenleme an-cemâatin cizye tahsili uygulamasından istenilen sonucun alınmadığının bir göstergesidir. Devlet ek bir düzenleme yaparak an-cemâatin cizye tahsilindeki aksaklıkları gidermek ve hazinenin kayıplarını telafi etmek peşindedir. Bu nedenle vergi mükelleflerini zora sokmamak için taksit uygulaması ve her sınıfın vergi tahsilatının kendi sınıfı tarafından yapılması gibi kolaylıklar getirilerek hem vergi tahsilatı kolaylaştırılmış hem de halka baskı yapılması önlenmek istenmiştir. Verginin bu yolla toplanması ve halkın isteklerinin göz önüne alınmasını toplumsal uzlaşma örneği olarak da kabul etmek mümkündür.

Nizâm-nâmenin metni halen Başbakanlık Osmanlı Arşivi Meclis-i Vâlâ İradeleri nr.7493'de bulunmaktadır.

B.O.A.(Başbakanlık Osmanlı Arşivi), İ.M.V.(İrade Meclisi-i Vâlâ), nr(numara):7493/1²⁹

Ma'rûz-ı çâker-i kemîneleridir ki,

Ma'lûm-ı âli-i vekâlet-penâhileri buyurulduğu vechile emvâl-i cizyenin ibtidâ-yı şehri Muharrem'den i'tibâren üç mâh zarfında an-cemâatin tahsili nizâmı iktizâsından bulunmuş ve 67

²⁴ Şener, a.g.e., s. 113-114; İnalçık, *Cizye*, s.46; Abdullah Saydam, *Osmanlı Medeniyeti Tarihi*, Trabzon 1995, s.293.

²⁵ Pakalın, a.g.e., s.302.

²⁶ Baruthâne personelinin maaşları İstanbul cizyesi malından karşılanmaktaydı. Başbakanlık Osmanlı Arşivi, *Cevdet Askeriye*, nr:3914, 3933, 10703, 26418, 26454; Baruthâne finansmanı içinde cizye gelirlerinin yeri için bakınız, Birol Çetin, *Osmanlı İmparatorluğu'nda Barut Sanayi 1700-1900*, İstanbul 1997, s.152(Basılmamış Doktora Tezi).

²⁷ Örneğin 1714-16 Mora Saferi nedeniyle cizye gelirlerinden yapılan harcamaların miktarı için bakınız, Mehmet Yaşar Ertaş, *Mora'nın Fethinde Osmanlı Safer Organizasyonu (1714-1716)*, İstanbul 2000, s.236-240(Basılmamış Doktora Tezi).

²⁸ Pakalın, a.g.e., s.302; Nedkoff, a.g.m., s.630; Becker, a.g.m., s.201; Tabakoğlu, *Türk İktisat Tarihi*, s.180.

²⁹ İrade Meclisi-i Vâlâ dosyalarında belgenin ekleri numaralandırılmamıştır. Numaralama belgelerin tarihi göz önüne alınarak tarafımızdan yapılmıştır.

senesi cizyesinin müddet-i tahsili münkaziyye olduktan mâadâ hitâm-ı seneye şunda iki mâh kalmış ve bu bâbda Dersaâdet'de patriklere ve taşrada me'mûrine evâmir-nâme-i sâmi-i vekâlet-penâhileriyle mukaddemce te'kidât-ı lâzime icrâ buyurulmuş olduğu halde bi't-terkîm matviyyen takdîm kılınan pusûla nâtuk olduğu üzere Dersaâdet ve Bilâd-ı selâse ile Anadolu ve Rumeli câniblerinde mütemekkin teb'a-i saltanât-ı seniyyenin emvâl-i cizyesinden şimdiye kadar vakî olan tahsîlât ve irsâlatdan mâadâ vâridât-ı senevînin nisfından ziyâdesi olmak ve hitâm-ı seneye iki mâh kalmak üzere el-hâletü hâzihi kayden 60.000 bu kadar kîse nâ-tahsîl görünmüş ve taşrada biraz daha tahsîlât vuku' melhûz olup senedâtı vürûd itmediğinden kıymeti ma'lûm değil ise de anın dahi cüz'î olması siyâk-ı halden müstedlel bulunmuş ve hüsn-i idâre-i mesarî-fâta bu makule vâridât-ı mukarrerinin vaktiyle istihsâl olunamaması sekte-i îbrâsını istilzâm itmiş ve itmekte olduğundan gayri bir sene mâl cizyesinin sene-i atıyyede şer'an dahi tahsîle muhtâc bulunmuş ve madde-i tahsîliyesinin bir evkât-ı mu'tedileye rabtıyla beraber taahhüdât-ı kaviyyeye konulması îcâb-ı maslahatdan olmasıyla bu sûretin 68 senesinden i'tibâren Meclis-i Vâlâ'da bi't-tezekkür tesviye olunmak üzere Dersaâdet kûsûrunun heman şu günlerde yani hulûlü takrîb iden mâh-ı Muharrem'den evvel istihsâl ve istikmâli ve taşra kûsûrunun dahi kezâlik tesviyesiçün taşrada bulunan milletleri me'mûrlarına mekâtib-i müekkede tahrîr-i vâride husûsları Cânib-i Nezâret-i Celîle-i Hâriciyye'den ekiden patriklere emr ü tenbîh buyurulmak ve keyfiyet bi'l-beyân maslahat gevşek tutulmayarak emvâl-i merkumenin nizâmî vechile Muharrem'e kadar istihsâl ve irsâli husûsuna mübâderet ve dikkat olunmak mazmûnunda tenbîhât ve te'kidât-ı münâsibe derciyle taşra me'mûrlarına unûmen ve serîan evâmir-nâme-i sâmi-i vekâlet-penâhileri tahrîr kılınmak ve Dersaâdet mâlî dahi kimlerden talep olunacak ise ol-vechile aranılmak için Cânib-i Hazîne-i Celîleye bildirmek bâbında emr ü fermân hazret-i men-lehü'l-emrindir.

4 Zilhicce 1267

B.O.A., İ.M.V., nr:7493/2

Memâlik-i Mahrûsa'da mutavattın ve mütemekkin reâyâdan iş bu 67 senesine mahsûben an-cemâatin tahsili icâb iden ve şimdiye değin kayden tahsîl olunan ve kusûru bulunan meblâğın mikdârını mübeyyin pusûlasıdır.

Rûmeli cânibî		Anadolu cânibî	
Mâl-ı cizye		Mâl-ı cizye	
Guruş		Guruş	
	37.666.790 Akçe		12.727.862 Akçe
Tahsîlât	18.853.823 54	Tahsîlât	2.936.494 15
	<hr/>		<hr/>
	18.812.966 6		9.791.365 45
	Kîse Kûsûr		Kîse Kûsûr
	37.625 466		19.582 466

Dersaâdet ve Bilâd-ı selâse cizyeleri emvâlî

Rûm milleti müteehhili	Ermeni milleti müteehhili
Mâl-ı cizye	Mâl-ı cizye
Guruş	Guruş
749.565	853.005
<u>-209.170</u> Teslîm-i hazîne olunan	<u>-260.925</u> Teslîm-i hazîne olunan
540.395	592.080

Katolik milleti müteehhili	Yâhûdi milleti müteehhili
Mâl-ı cizye	Mâl-ı cizye
Guruş	Guruş
125.805	241.980
<u>-027.600</u> Teslîm-i hazîne olunan	<u>-068.310</u> Teslîm-i hazîne olunan
98.205	173.670

Cem'an

Guruş

1.970.355

-0.566.005 Teslîm-i hazîne olunan

1.404.350

Kîse Kûsûr

2.808 Guruş

350

Ce'man

Guruş

52.365.007 An-cemâatin tahsili lâzım gelen

-22.356.323 Ber-vech-i bâlâ tahsilât ve teslîmâtı bulunan

30.008.683

Kûsûr

Kîse

37.625 Rumeli

19.582 Anadolu

+ 02.808 Dersââdet ve Bilâd-ı selâse

60.017 181

Guruş

466

365

350

B.O.A., İ.M.V., nr:7493/3

Mâliye Nâzırı Devletlû Paşa Hazretleri'nin Meclis-i Vâlâ'ya itâ buyurulan bir kıt'a tezkere-lerinde emvâl-i cizyenin mâh-ı Muharrem'den i'tibâren üç mâh zarfında an-cemâatin tahsili nizâmı iktizâsından olarak 67 senesi cizyesinin müddet-i tahsili münkaziyye olduğundan başka hitâm-ı seneye az bir şey kalmış olduğu halde takdîm olunan pusûluda gösterildiği vechile Dersââdet ve Bilâd-ı selâse ile Anadolu ve Rumeli câniblerinde mütemekkin teb'a-i saltanat-ı seniyyenin emvâl-i cizyesinden el-hâletü hâzihi kayden 60.000 bu kadar kîse nâ-tahsîl görünmüş ve taşrada daha biraz tahsilât vuku' melhûz ise de bunun dahi cüz'î olması siyâk-ı halden anlaşıl-mış olduğuna ve hüsn-i idâre-i mesarîfât ise bu makule vâridât-ı cesimesinin vaktiyle istihsâline menût olduğundan gayrı bir senenin cizye mâlının sene-i atıyyede tahsili şer'ân memnû' bulunduğuna göre bunun madde-i tahsiliyesinin evkât-ı mutedileye rabtıyla beraber taahhüdât-ı kaviyyeye konulması icâb-ı maslahattan olmasıyla bu sûretin 68 senesinden i'tibâren Meclis-i Vâlâ'da bi't-tezekkür tesviye olunmak üzere Dersââdet mâl cizyesi bekasının hulûl idecek mâh-ı Muharrem'den evvelce istihsâl ve taşra kûsûrunun dahi sür'at-ı tesviyesi husûsu Nezâret-i Celîle-i Hâriciyye'den patriklere emr ü tenbîh ile beraber ol-bâbda umûmen evâmir-nâme-i sâmi-i

vekâlet-penâhileri testûri ve Dersââdet mâli dahi kimlerden aramlacak ise Cânib-i Hazîneye bildirilmesi beyân ve iş'âr olunmuş olub vak'a emvâl-i cizyenin mevsim-i tahsîlâtı ol-sûretle mahdûd olduğu halde el-hâletü hâzihi nisfından ziyâdesinin ber-minvâl-i muharrer nâ-tahsil kalması tecvîz olunamayacağından ve bunun şimdîye kadar arkasının alınamaması me'mûrlarının gevşek tutmasından neş'et eyleyeceğinden nâzır-ı müşârün-ileyh hazretlerinin iş'arları vechile keyfiyet derhâl Cânib-i Nezâret-i Celîle-i Hâriciyye'den patrikhânelere ber-vechi ekid ifâde ve tenbih ile beraber taşra me'mûrlarına dahi evâmîr-nâme-i sâmi-i vekâlet-penâhileriyle te'kidât-ı lâzime icra kılınıb alınan cevaplara nazaran emr ü tahsîlâta dikkat olunmakda olduğu ve fakat kâmilen arkasının alınmadığı anlaşılmış ve 68 senesi Muharrem'inin hulûlüne şunda pek az vakt kalmasına ve bu sene cizyesinin senesi atıyyede tahsili sûretinin memnûniyyet-i şer'iyyesi ise ihtilâflı bir mes'ele olarak senesi içinde tahsil olunmayan mikdârının bakayâ sûretüyle sene-i atıyye cizyesine ilâveten istihsâli dahi muvafık-ı usûl-i şer'i şerif bulunmasına nazaran sâl-i hâl cizyesinden dahi millet me'mûrlarının müsamâhasına mebnî ne mikdâr nâ-tahsil kalur ise 68 senesi mâl cizyesiyle beraber istihsâli îcâb-ı maslahattan olduğu misüllü iş bu cizye emvâli Hazîne-i Celîle'nin vâridât-ı cesime-i meşrû'asından olmasıyla evkat-ı muayyenesinde istihsâli lâzimededen olduğu halde te'hîr-i tahsîlâtını îcâb iden esbâbın hüsn-i islâhı vâcibe-i halden bulunmuş olup eğerçi Memâlik-i Mahrûsa-i Şahâne'de mütemekkin reâyâ cizyesinin 67 senesinden i'tibâren an-cemâatin cibâyete ve tahsili hakkında virilen karâr-ı şer'i iktizâsınca herkesin cizyesi mahallerinde metropolid ve kocabaşları ma'rifetiyle istihsâl olunarak suver-i tahsîlâtuna mahalleri me'mûrları tarafından dahi dikkat ve nezâret olunması lâzimededen olduğu halde nasıl ise maslahatı millet me'mûrlarının gevşek tutması ve taşralarda Me'mûrîn-i Devlet-i Aliyye tarafından dahi usûl-i sabıkası vechile tahsîlâtına ikdâm olunmaması cihetleriyle el-hâletü hâzihi emvâl-i cizyenin kâmilen arkası alınmamış ve bunun usûl-ı hazırasından ibkâsı sene be-sene bakayâda kalmasını mûcib görünmüş olduğundan ve bu ise ber-vechi tecvîz olunamayacağından 68 senesinden i'tibâren usûl-ı tahsîliyesinin bir sûret-i kavîyyeye rabtu lâzım gelmekle iktizâ-yı hal lede'l-mütâlaa çünkü mâl-ı cizyenin sabıkları vechile ale'r-ruûs cibâyete ve tahsili taaddiyât vuku' meşhûd ve müsellemler olduğu misüllü an-cemâatin tahsili sûretinin dahi yalnız millet me'mûrlarına havâlesi bu vechile uzayub bakayâ kalması müstelzem olduğundan bundan böyle yine an-cemâatin istihsâl olunmak ve emr ü tahsîlâtına mahalli me'mûrları tarafından ikdâm kılınmak ve usûl-ı tahsîliyesi evkât-ı muayyenede arkası alınmak üzere her bir mahallin mâl cizyesi reisine de emvâl-i virgü misüllü taşralarda karye ve Dersââdet'de esnâfça tevzî' olunarak ve mikdârlarını ve keyfiyet-i tekasîtini mübeyyin kasaba ve karyece topdan tezkereler virilerek tekâsît-i selâse ile altı mâh zarfında tahsil olunmak üzere bir usûl-i cedîdeye rabtu lâzım gelip şöyle ki vergi pusûlaları gibi kazâ ve karyeleri ismi ve gurus mahalleri açık olarak ve taksîti evveli Muharrem ibtidâsından Safer gayetine ve ikinci taksîti ibtidâ-yı Rebî'yü'l-evvel'den Rebî'ü'l-âhir nihâyetine ve üçüncüsü Cemâziye'l-evvel'den Cemâziye'l-âhir gayetine kadar üç taksît ile altı ay zarfında arkası alınmak üzere zaman-ı taksîtleri gösterilerek taşralarda kurâ için başka Dersââdet'de esnâf için başka olarak takdîm kılınan iki kıt'a nümüne vechile Tab'hâne-i Âmire'de mikdârı kâfi tezkereler tab'ıyla her bir sancâk ve eyâletin hâvi olduğu kazâ ve kurâsının mikdârına göre lüzûmu kadar tezkere gönderilüb ve bu tarafda her bir kazânın mikdâr-ı emvâl-ı cizyesini mübeyyin cerîde-i muhâsebesinden sancâkca tanzîm olunacak sûret-i defter misüllü eğerçi beher karyenin dahi ol-vechile sûret-i defterlerinin yapılması mümkünatdan ise de tengî-i vakt mülâbesesiyle kurâ defâtiri yetiştirilemeyeceğinden ve bunların kazâ başlarında olan nüfus defterlerinden ol kazânın nefsi kasabası mahallâtıyla her bir karyenin sunûf-ı reâyâ ve mikdâr-ı cizyesi ma'lûm olacağından bi-mennihi-i teâlâ 69 senesinde karyeler sûret-i defterleri dahi yapılub gönderilmek üzere bu senelik fakat sancâkca yapılacak defter zikr olunan tezkereler ile beraber irsâl olunub vülât ve ka'im-makâmlar taraflarından

dahi her bir kazâya merbût olduğu kurâsı mikdârı tezkereler müdirlerine gönderilerek ol kazânın nefs-i kasaba ve kurâsında mukayyed ve mutavattın yerlü reâyâ ile zimmî Kıbüyân'ın kazâ başında bulunan nüfûs defterlerinden muâf olan ve karı koca muktedir olmayan ve ismi mâl ıtlak olunur nesnesi ve familyası bulunmayan amel-mânde reâyâdan mâadâsının hal ve kudretine göre sunûf-ı selâse i'tibârıyla bir senelik mâl cizyesine gönderilen sûret-i defterde gösterildiği vechile mevcûd sıbyândan mürâhik hükmünü tecâvüz idenlerin sınıf-ı ednâya idhâliyle bunların mâl cizyeleri dahi zam olunduktan sonra kasaba ve kurâ reâyâsının bir senelik emvâl-i cizyesinin topu ne mikdâr ise kasaba için başka kurânın her birisiçün dahi başka olarak tezkereler virilmek üzere bu taraftan gönderilecek tezkereye mahallî meclisinde kasaba ise anın kurâ ise karyenin ve mensûb olduğu kazâ ve sancâk ile eyâletin isimleri ve sunûf-ı selâse i'tibârıyla mikdâr-ı nüfûsu yazıldıkdan sonra mâl cizyesi dahi teslîs ile taksît mahallerine mecmû' mikdârı dahi yekûn hânesine doldurulub ibüdâ-yı Muharrem'de reâyâ mahalle ve karyelerinin kocabaş ve muhbirleri mensûb oldukları kazâ meclislerine celb ile meselâ 68 senesi mâl cizyeniz şu kadar guraşa bâliğ olmuştur reâyâ-i mevcûdanın hal ve i'tibârı beyninizde daha ziyâde layıkıyla bilineceğinden anı reâyâ beyninde tevzî' ve taksîm ile iş bu tezkerede gösterildiği vechile altı ay zarfında üç taksît ile mâl sandığına te'diye ve teslim ideceksiniz diyerek köy be köy doldurulmuş olan tezkerelerinin ifâsıyla keyfiyet ifâde ve tefhîm olunub tahsîlâtına ibüdâ-yı Muharrem'den bed'en ile taksît olunan ber-minvâl-i muharrer Safer âhirinde ve ikincisinin Rebi'ü'l-âhir gayetinde ve üçüncüsünün Cemâziye'l-âhir nihayetinde arkasının alınmasına ve zaman-ı taksîtlerinde kâmilen te'diye olunamayub gerü kalan olur ise sancâk ka'im-makâmları ve kazâ müdirleri taraftından umûr-ı tahsîliye de kullanılan me'mûrlar irsâliyle hüsn-i istihsâline ikdâm olunarak beher taksîti mâl sandığına te'diye olundukça tezkeresine zahriye birle zîri dahi ol mahallin mâl me'mûru taraftından temhîr olunması ve iş bu mâl-i cizyenin emvâl-ı sâireye karışdırılmayarak şimdiye kadar icrâ olunduğu gibi cedvelde muharrer hânesine terkîm ve idhâl kılınması ve hitâmında iş bu virilecek tezkereler memleket meclisi taraftan bi't-temhîr sened olmak üzere reâyâ yedinde kalması ve bir memleket ahâlisinden ticaret ve yâhûd sâir cihetle muvakkaten âhir mahallerde bulunan yabancı reâyâ cizyesi asl mukayyed olduğu memleketlerinde alınacağından o makulelerden buldukları yerlerde cizye mâlî taleb olunmaması ve bu tarafta cerîde kuyûduyla tatbîk olunmak üzere her bir karyede mevcûd reâyânın sunûf-ı selâsesi topdan gösterilerek karye be karye tevzî' defâtirinin cânib-i hazîneye takdîmi ve bir kazâ ve karye reâyâsından muvakkaten olmayub terk-i vatan sûretiyle mahall-i âhare giderek tevattun idübde asl memleketinde mâl cizyesinin tahsîli mümkün olmayan reâyâ olduğu halde bunların mâl cizyelerinin buldukları mahallerden aranılmak üzere o makule reâyânın gittiği mahalli ve numro ve isim ve şöretleriyle izahen defterinin başkaca irsâl olması ve Dersâadet'de mütemekkin yerlü reâyâdan esnâf olanların cizyesi esnâfça tevzî' ve bunlardan meselâ tâife-i sarrâfân ve simkeş ve sâir bu misüllüler cizyesinin hazîne-i hassa ve dülger ve doğramacı vesâir mensubâtının ticaret-i nezaretleri ve sunûf-ı sâirenin dahi cânib-i zabûye vesâir mensûb oldukları mahaller ma'rifetleriyle ve esnâf dahilinde bulunmayan reâyâ ile papas ve haham ve hademe-i külliye ve hizmetkâr ve sâir bu makuleler cizyelerinin dahi kezâlik cânib-i zabûyenin inzimâm-ı re'yiyle buldukları mahallât muhbir ve kahyaları ve müsellem kıbtîyânın mâl-ı maktû'aları dahi çeribaşları ma'rifetiyle tevzî' ve tekasîti muayenesinde tahsîl kılınması ve bunlardan 66 ve 67 senelerinde nefs-i ihtifâ ile cizyesini te'diye itmeyen reâyâ cizyelerinin dahi 68 senesi cizyesiyle beraber tevzî' ve mensûb oldukları mahallerden ahz olunması hitâmında ve bunlara virilecek tezakirin dahi bâlâda muharrer olduğu vechile taşralarda virilecek tezkere usûlüne tatbiken terkîm ve mensûb oldukları mahallerden temhîr olunarak her bir sunûf yedlerine i'tâ olunması ve tahsîlâtın arkası alındıkda kuyûduyla tatbîk olunmak üzere mahallât ve numroları gösterilerek sınıf sınıf ale'l-esâmî defâtirinin cânib-i ha-

zîneye takdîmi mazbûtiyete mûcib olacağından bu sûretin 68 senesinden i'tibâren usûl ittihazı ve mâl-ı cizyenin bu sûretle tevzî' ve tahsiline muarref olmak üzere bir kıt'a nizâm-nâme müsveddesi kaleme aldırılarak takdîm kılınmağın tab' iddirilerek ve bir sûreti dahi elsine-i selâse üzerine tercüme ile basdırılarak Me'mûriyet-i Devlet-i Aliyye'ye ve rüesâ-yı reâyâyâ virilmek üzere îcâbı mikdârının taşralara ve patrikhânelere ve cizyenin umûr-ı tahsiliyesine sâir me'mûr bulunanlara irsâl ve i'tâ kılınması husûsu meyane-i âciz-ânemizde tezekkür kılınmış ise de suver-i muharrere hakkında zikr olunan tezkere ve nizâm-nâmenin medlûl ve ifâdeleri husûsunda her ne vechile emr ü irâde-i seniyye-i vekâlet-penâhîleri müteallik ve şeref-südûr buyurulu ise ana göre icrâ-yı muktezâsının nezâret-i celîle-i müşârün-ileyhaya havâlesi bâbında emr ü fermân hazret-i men-lehü'l-emrindir.

17 Zilhicce 1267

6 adet mühür.

İş bu mazbatanın hulâsa-i meâli emvâl-i cizyenin an-cemâatin istihsâli usûl-i cedîdesi üzerine tahsîlâtı sekte ve te'hîrden kurtaracak vechile tedâbir-i lâzimenin icrâsı husûsunda bazı zevât-ı fihâm ile bi'l-müzakere virilen karârı mutazammın olub vak'a bu makule emvâl-i mer-tebe cizye-i celîlenin saye-i şevket-vâye-i hazret-i padişâhîde bilâ sekte hüsn-i istihsâli vâcibe-i zimmet ve her-bâr sarf-ı inzâr olunan mühim ve ma'nâ-i maslahat olmasıyla metn-i mazbatada beyân olunan karâr ve müzâkerât-ı vak'aya tevfikân kaleme alınan nizâm-nâme-i tezkere sûreti yolunda ve münasib ve teshîl-i emr-i tahsîlâtı mûcib olduğundan ol vechile iktizâlarının icrâsı Meclis-i Vâlâ'da dahi tasvîb kılınmış ise de ber mantûk-ı mazbata îcâbatının icrâsı vâ-beste-i re'y-i âlî-i vekâlet-penâhîleri olmağla ol bâbda emr ü fermân hazret-i men-lehü'l-emrindir.

18 Zilhicce 1267

12 adet mühür.

B.O.A., İ.M.V., nr:7493/4

Bi-mennihi teâlâ beher sene icrâ olunmak üzere 68 senesinden i'tibâren mâl-ı cizyenin sûret-i tevzî' ve tahsili hakkında vaz' olunan usûle dair nizâm-nâmedir.

Emvâl-i cizyenin usûl-i şer'îyeye tatbîken an-cemâatin te'diye ve istihsâli müteallik ve şeref-südûr buyurulan irâde-i seniyye-i hazret-i mülûkâne mücebince karâr-gîr olduğundan sûret-i istihsâlinde sühûlet ve mazbûtiyet olmak üzere bundan böyle her bir mahallin mâl cizyesi re's-i senesi olan Muharrem'de taşralarda kasaba ve karye Dersâadet'de esnâfça tevzî' olunarak ve mikdârını ve keyfiyet-i tekasîtinî mübeyyin topdan tezkereler virilerek üç taksit ile altı ay zarfında tahsîl olunacaktır.

Şöyle ki her bir mahalde bulunan reâyânın cizyesine mahsus olmak üzere mikdâr-ı kâfi tezkereler tab'ıyla her bir eyâlet ve sancâğın hâvî olduğu kazâ ve kurâsının mikdârına göre lâzım gelen tezkereler eyâlet valilerine ve sancâk ka'im-makâmılarına gönderilmiş ve bir kazâ dahilinde bulunan reâyânın sunûf-ı selâse i'tibârıyla emvâl-i cizyesi ne mikdâr ise anın dahi sancâkça defteri irsâl kılınmıştır.

Bu tezkerelerin mahallerine vusûlünde vülât-ı azam hazeratı ve ka'im-makâmımlar taraflarından her bir kazâyâ merbût olan kurâsı mikdârı tezakir müdirleri tarafından gönderilüb çünkü kazâ başlarında olan nüfûs defterlerinden ol kazânın nefsi-i kasabası mahallâtıyla her bir karyesinin sunûf-ı reâyâ ve mikdâr-ı cizyesi ma'lûm olacağından ol kazânın nefsi-i kasaba ve ku-

râsında mukayyed ve mutavattın yerlü reâyâ ile zımmî kıbtîyânın kazâ başında olan defter-i nüfûsuna müracaatla muâf olan makarr ve kimseye muktedir olmayan ism-i mâl ıtlak olunur nesnesi ve familyası bulunmayana amel-mânde reâyâdan mâadâsının hal ve kudretine göre sunûf-ı selâse i'tibârıyla bir senelik mâl cizyesine gönderilen sûret-i defterde gösterildiği vechile mevcûd sibâyandan mürâhik hükmünü tecâvüz idenlerin sunûf-ı ednâya idhâliyle bunların mâl cizyeleri dahi zam olunduktan sonra ol kazânın nefsi kasabasıyla müştemil olduğu karyeler reâyâsının mâl cizyesi ne mikdâr ise kasaba için başka ve kurranın dahi her birisi için başka olarak tezkereler virilmemek üzere gönderilen tezkerelerden birine kasaba ise anın kurâ ise karyenin ismiyle mensûb olduğu kazâ ve livâ ve eyâletin isimleri ve reâyâsının sunûf-ı selâse i'tibârıyla mikdâr-ı nüfûsu gösterilerek mâl cizyesi dahi üç kısma taksîm ile bir kısmının taksît-i evvel ve birinin taksît-i sâni ve diğerinin taksît-i sâlis hânelerine terkîmiyle mecmu'-ı mikdârı dahi yekûn hânesine ve tezkere ibaresinde açık olan mahalle doldurulacaktır.

Kazâ müdirleri dahi ibudâ-yı Muharrem'de kurâ kocabaşlarını ve muhbirlerini kazâ meclislerine celb ile 68 senesi mâl cizyesi şu kadar guruşa bâliğ olmuştur reâyâ-yı mevcûdanın hal ve i'tibârı beyninizde daha ziyâde layıkıyla bilineceğinden reâyâ beyninde sunûf-ı selâse i'tibârıyla her birerlerinin hal ve şahsına göre tevzi' ve taksîm ile iş bu tezkerede gösterildiği vechile şimdiden bed'en ile altı ay zarfında mâl sandığına te'diye ve teslim ideceksiniz diyerek mikdâr-ı nüfûsu ve cizyesine mübeyyin köy be köy doldurulmuş olan tezkerelerinin itasıyla keyfiyet ifâde ve tefhîm olunacak ve tahsîlâtına ibtidâ-yı Muharrem'den mübaşeretle taksît olunan Safer âhirinde ve ikincisinin Rebîyü'l-evvel ibtidâsından bed'en ile Rebî'ü'l-âhir gayetine ve üçüncüsünün Cemâziye'l-evvel ibtidâsından Cemâziye'l-âhir nihayetinde arkası alınacaktır ve reâyâdan 66 ve 67 senelerinde cizyesi te'diye itmeyen reâyâ cizyelerinin dahi bu nizâma tatbiken 68 senesi cizyesiyle beraber tevzi'yle mensûb oldukları mahallerden istihmâl kılınacaktır.

Bir kasaba ve kurâ mâl cizyesinden zaman-ı taksîtlerinde kâmilen te'diye olunamayub geri kalan olur ise sancâk ka'im-makâmı ve kazâ müdirleri tarafından umûr-ı tahsîliye de kullanılan me'mûrlar irsâliyle hüsn-i istihsâline ikdâm olunacaktır ve beher taksîti mâl sandığına te'diye olundukça tezkeresi zahriye birle zîri dahi evvel mahallin mâl me'mûru tarafından temhîr olunub hitâmında iş bu tezkere meclis-i memleket tarafından bi't-temhîr sened olmak üzere evvel karye kocabaşısı yedinde kalacaktır.

Bundan böyle mevcûd reâyânın beher sene sunûf-ı selâsesi topdan gösderilerek bu tarafda kuyûdiyle tatbîk olunmak üzere karye be karye tevzi'-i defatirinin cânib-i hazîne-i celîleye takdîmi ve nüfûs-ı mevcûdaya hâlel gelmemek üzere reâyâdan ticaret ve sâir sûretle memleketin haricinde bulunan reâyânın cizyesi yine memleketinde alınub fakat bir kazâ ve karye reâyâsından muvakkaten olmayub terk-i vatan sûretiyle mahall-i âhare giderek tevattun idüb asl memleketinde mâl cizyesinin tahsîli mümkün olmayan reâyâ olduğu halde o makule reâyânın gitdiği mahal ve numro ve isim ve şöhretiyle defterinin başkaca bu tarafa irsâli husûslarına me'mûrin taraflarından dikkat olunacaktır.

Bu cihetle o makule ticaret veyâhûd sâir cihetle muvakkaten mahall-i âharde bulunan yabancı reâyâ cizyesi asl mukayyed olduğu memleketlerinde alınacağından o makulelerden bu oldukları yerlerde cizye mâli talep olunmayacaktır.

B.O.A., İ.M.V., nr:7493/5

Atüfetlü efendim hazretleri,

Bu sene cizye emvâlinin vakt ü zamanıyla tahsil olunamayarak külliyetlü bakayâsı olduğundan gerek bakayâ-i mezkûrenin ve gerek sene-i atıyyede alınacak cizyenin umûr-ı tahsîlinin bir sûret-i münâsibe tahtına idhâli lâzım gelmekle bazı zevâtın ictimaiyle husûs müzâkere olunarak ol bâbda kaleme alınmış olan bir kıt'a mazbata-ı mufassala Meclis-i Vâlâ'dan yazılan zeyl ile manzûr-ı dakayk mevfür-ı cenâb-ı cihân-dârî buyurulmak için evrâk-ı müteferriyasıyla beraber arz ve takdîm olundu. Mazbata-i mezkûrada beyân olunan mutalaat ve kaleme alınmış olan nizâm-nâmenin medlûl ve ahkâmı ve mazbata ve zeylde gösterildiği vechile iktizâsının icrâ olunması hakkında her ne vechile emr ü fermân cihân-mutâ' cenâb-ı şehin-şâhî şeref-sünûh buyurulur ise mantûk-ı celili üzere hareket olunacağı beyânıyla tezkire-i senâ-verî terkîm kıldındı efendim.

20 Zilhicce 1267

Ma'rûz-ı çâker-i kemîneleridir ki,

Hâme pîrâ-yı tefhîm olan iş bu tezkire-i sâmiye-i âsafâneleriyle zikr olunan mazbata ve evrâk-ı müteferriyasıyla meşmûl-ı nazar-ı şevket eser-i hazret-i padişâhî buyurulmuş ve mazbata-i mezkûrada beyân olunan mütalaat ve sâlifü'z-zikr nizâm-nâmenin medlûl ve ahkâmı yolunda görülmüş olmasıyla mazbata ve zeylde gösterildiği vechile iktizâsının icrâ olunması müteallik ve şeref-sünûh buyurulan irâde-i seniyye-i cenâb-ı mülûkane icâb-ı celilinden bulunmuş ve mârrü'l-beyân mazbata ve evrâk yine savb-ı sâmi-i âsafîlerine iade kılınmış olmağla ol babda emr ü fermân hazret-i veliyyü'l-emrindir.

22 Zilhicce 1267

معرضه طکر کنه ایله

صلوات، وکالتیهلیک جواریسی وولیم اموال خیرینک انیای شهر گورده راعیا اوچاه طرفنده عیبه جمعیته کلیه نفعی افضله سنده بولسه و نسه بیک
 نسی فیین سناک منته خلیع منضم اولورده، ماعط ختم سنه، شونه، ایگه ماه قلمه ووبایره و ستارده بطریقده و طلمه و طلمه امرنا نسه
 وکالتیهلیک منضم آگیت لایزال اولوشه اولوشیگره بالرشیم طلمه نفع نفع بضم نعه اولوشی اوزره و ستارده و بلاد لایله اظلم و دولتی حایزه
 منجه نسه طلمه نسه اموال خیر سنده سوره قده و ذوق اولورده خصیصه و ایالاته بلوغ و اراته سونیک نصفه نایه سی اولورده و ضم سینه ایله نایله اوزره
 اقلانده قیده انسه بیک اولور کیریم یا قلمه کورسه و طلمه و باره دهها خصیصه و قوشی موقوفه اولور سنه و دو نایله نسه کیمی صلح و طلمه و نفع جنونی
 اولی سا طلمه سنه اول بولسه و صدق اولورده مصلحت بوضع و اراته مفضله اوزره اولورده ماسه کتله اراخی اسلارم نسه و ایکی اولوشی عری
 بیسنه ماله خیر سناک سنه اتمه و شرفایهی خلیع منضم بولسه و ماله خصیصه سناک باراته مصلحه و تعلیم بایره نعلیته قویه قوشی ایجا مصلحت ده بولسه بولورده
 انسه سنه سنه راعیا و اعلی اولورده بالنده شوی اولور اوزره و ستارده نفع بیک همین شوکوزیم یعنی معلوما نفعه ایله ماه گورسه اولور اتصال و استکمال اولور
 و نوریان نفع کورده نسه خلیع طلمه و نفع مملکت مملکت کاتبه مملکت کاتب نفعیه معلوما نفعه ایله ماه گورسه اولور اتصال و استکمال اولور
 بولورده و نفعیه ایله مملکت کورده طلمه اولورده اموال نفعه اوزره نفعه بیک کاتبه مملکت کاتب نفعیه معلوما نفعه ایله ماه گورسه اولور اتصال و استکمال اولور
 نایله و جمیع طلمه مملکت کورده و نفع اولورده نفعه اوزره نفعه بیک کاتبه مملکت کاتب نفعیه معلوما نفعه ایله ماه گورسه اولور اتصال و استکمال اولور
 بولورده نایله امر اولورده نفعه مملکت کاتبه مملکت کاتب نفعیه معلوما نفعه ایله ماه گورسه اولور اتصال و استکمال اولور

ت

İrade Meclis-i Vâliâ nr: 7493/1

مالک محوری و شوق و متکون رعایا و ده اشبه الفس بدی سنته محبا عمه جماعه نخعی ایجاب ابرده و نموده بکیمه قضا نخعی اولنامه و ضروری بورنا بملک مالک
مقدار بنی سببه برکم سبدر

روم ایللی جانیجی		اناطلی جانیجی	
مال خزینه	۴۷۶۶۶۶۹۰	مال خزینه	۱۳۷۴۷۸۶۴
نخبه	۱۸۸۱۴۹۶۶	نخبه	۴۹۴۶۶۹۴
کسب	۲۸۸۱۴۹۶۶	کسب	۸۷۹۱۳۸۰
کسب	۴۷۶۶۶۵	کسب	۱۹۵۸۴
کسب	۴۷۶۶۶	کسب	۴۷۶۶۶

در سعادت و بلاد نونه جزیره اموال

روم ملتی شاهو		ارمنی ملتی شاهو		فدولک ملتی شاهو	
مال خزینه	۷۴۹۰۶۰	مال خزینه	۸۵۴۰۰۰	مال خزینه	۱۴۵۸۰۰
لم خزینه اوان	۲۰۹۱۷۰	لم خزینه اوان	۲۶۰۹۴۰	لم خزینه اوان	۴۷۶۰۰
کسب	۵۴۰۴۹۰	کسب	۵۹۳۰۸۰	کسب	۹۸۴۰۰

یور ملتی شاهو	
مال خزینه	۲۴۱۹۸۰
لم خزینه اوان	۷۱۴۱۰
کسب	۱۷۰۵۷۰

۱۹۷۰۴۰۰	کسب	۴۰
لم خزینه فنا	۵۶۶۰۰۰	
کسب	۴۰۴۴۰	
کسب	۳۸۰۸	

۵۳۴۶۵۰۰۷	روم ایللی	۴۷۶۶۶۵	کسب	۴۷۶
۳۳۴۵۶۴۴۴	اناطلی	۱۹۵۸۴	کسب	۴۶۵
۴۰۰۰۸۶۸۴	در سعادت و بلاد نونه	۳۸۰۸	کسب	۴۵۰
		۶۰۰۱۷	کسب	۱۸۱

بجز این که اول از آن است که در این کتاب مذکور است و در این کتاب نیز در بعضی از مواضع در این باب تذکراتی درج شده است.

از این جهت که در این کتاب مذکور است که در این کتاب نیز در بعضی از مواضع در این باب تذکراتی درج شده است. این کتاب در این باب نیز تذکراتی درج کرده است. این کتاب در این باب نیز تذکراتی درج کرده است. این کتاب در این باب نیز تذکراتی درج کرده است.

این کتاب در این باب نیز تذکراتی درج کرده است. این کتاب در این باب نیز تذکراتی درج کرده است. این کتاب در این باب نیز تذکراتی درج کرده است. این کتاب در این باب نیز تذکراتی درج کرده است.

این کتاب در این باب نیز تذکراتی درج کرده است. این کتاب در این باب نیز تذکراتی درج کرده است. این کتاب در این باب نیز تذکراتی درج کرده است. این کتاب در این باب نیز تذکراتی درج کرده است.

این کتاب در این باب نیز تذکراتی درج کرده است. این کتاب در این باب نیز تذکراتی درج کرده است. این کتاب در این باب نیز تذکراتی درج کرده است. این کتاب در این باب نیز تذکراتی درج کرده است.

این کتاب در این باب نیز تذکراتی درج کرده است. این کتاب در این باب نیز تذکراتی درج کرده است. این کتاب در این باب نیز تذکراتی درج کرده است. این کتاب در این باب نیز تذکراتی درج کرده است.

این کتاب در این باب نیز تذکراتی درج کرده است. این کتاب در این باب نیز تذکراتی درج کرده است. این کتاب در این باب نیز تذکراتی درج کرده است. این کتاب در این باب نیز تذکراتی درج کرده است.

عطوفتم
افتم
حققتي

همینه خبر امواتك وقت زمانید نصیب اولمیرید کیله قیای اولمینه کرب قیای سکونتك وک سنانیه در اوصیه خبر تک اوقصلت یسره
ناسم کتمه ، افعالا لدرم کلکله بدعه زدنک اضماعید خصوص سکوره مذکره اولمیرید اولمیرید فکولسره زوره برقطه مضطرب مضطرب و لایم
مطمردت قایم بفرور جناب جناب بزرگوار بفرموده ایلم اوردتمو یسره بار عرضده وقته وکری مضطرب سکوره در باده افطاهه یسره سعادت فکولسره زوره نقصان
سکول واهکامی مضطرب زوره کسرتربک درم افعالاتک اجزا وکسی مفه هر روزده اوردتمه اوردتمه جناب جناب شتایم که مرفوع اولمیرید برینمده صلوات
کرت اولمینی بیلم کتمه تاوری بفرمودی افتم

کرت اولمینی بیلم کتمه تاوری بفرمودی افتم
افتم
کرت اولمینی بیلم کتمه تاوری بفرمودی افتم
افتم

